

LUNDS UNIVERSITET

Språk- och litteraturcentrum

КТО-ТО, ВЫЙДЯ ИЗ ДОМА, ПОПАДЕТ ПОД МАШИНУ.

Om översättningen av gerundier i rysk skönlitteratur till svenska.

D-uppsats i ryska RYS054, vt-2007

Pelle Söderström

Handledare: Jens Nørgård-Sørensen

Innehållsförteckning

<i>Innehållsförteckning</i>	2
1. Inledning	4
2. Mål	4
3. Metod	5
4. Problem	5
4.1. Problem vid grammatisk textanalys och översättningar	5
4.1.1. Översättning	5
4.1.1.1. Ekvivalens	6
4.1.2. Problem vid analys av översatta texter	6
4.2. Problem med statistiska undersökningar	7
5. Teori	7
5.1. Om gerundier	7
5.1.1. Bildande av gerundier	8
5.1.2. Perfektiva gerundier	9
5.1.3. Imperfektiva gerundier	9
5.1.4. Specialfall med gerundier	10
5.1.4.1. Konjunktioner och subjunktioner	10
5.1.4.1.1. Хотя	10
5.1.4.1.2. Övrig översättning med konjunktioner/subjunktioner	10
5.1.4.2. Prepositioner	10
5.1.4.2.1. Благодаря	11
5.1.4.2.2. Спустя	11
5.1.4.2.3. Несмотря	11
5.1.4.2.4. Övriga prepositioner	11
5.1.4.3. Stelnade fraser med gerundier	12
5.1.4.4. Diatesmotsättning uttryckt av gerundier	12
6. Undersökning	12
6.1. Om svensk översättning av gerundier	12
6.1.1. Samordnad huvudsats	12
6.1.2. Particip	13
6.1.3. Temporal bisats	13
6.1.4. Prepositionsled	14
6.1.4.1. Adverbial	14
6.1.4.1.1. Sättsadverbial	14
6.1.4.1.2. Tidsadverbial	15
6.1.4.1.3. Rumsadverbial	16
6.1.4.2. Prepositionsled som styr infinitiv	16
6.1.5. Relativ bisats	16
6.1.6. Komparativ bisats	17
6.1.7. Kausal bisats	17
6.1.8. Villkorsbisats	17
6.1.9. Adverb	17
6.1.10. Adjektiv	18
6.1.11. ”Utan att + inf.”	18
6.1.12. Övriga	18
6.1.12.1. Uttryck med говоря	18
6.1.12.1.1. Собственно говоря	18
6.1.12.1.2. Короче/откровенно/строго говоря etcetera	19
6.2. Översättningar ur <i>Brott och straff</i>	20

6.3. Översättningar ur <i>Mästaren och Margarita</i>	29
6.4. Kommentarer till statistiken	32
6.4.1. Statistik	33
7. <i>Slutdiskussion</i>	33
8. <i>Källförteckning</i>	35

1. Inledning

Кто-то, выйдя из дома, попадет под машину. - Следн за собой (Tsoj 1990)

Ända sedan jag hörde talas om ryskans gerundier i gymnasiet har jag varit intresserad av dem, hur de återges på svenska och vilken exakt betydelse de kan ha i ryska. Det som lockade mig var att de just ofta är så svåröversatta, jag har alltid varit intresserad av översättning, och jag har i min uppsats sökt ta reda på några olika metoder att översätta gerundier med.

2. Mål

Det jag upplever att man lär sig i undervisningen, dels på gymnasiet och till viss del på universitetet, är vissa ”mallar” man ska använda för att översätta dessa verbformer. Av denna anledning, i alla fall hos mig, finns det alltid en grundföreställning om att imperfektiva gerundier översätts med presensparticip på svenska, och perfektiva gerundier översätts med ”efter att ha + supinum”, som till exempel Она сидела на стуле, *читая* газету., ”**Hon satt på stolen, läsande(s) en tidning.**” och *Прочитав* газету, она встала., ”**Efter att ha läst klart tidningen, reste hon sig upp.**”. Anledningen till detta är betydelsen som ligger i imperfektiva respektive perfektiva gerundier; imperfektiva gerundier signalerar en *samtidig, icke avslutad handling* och perfektiva en *avslutad handling som föregått huvudhandlingen* (se exemplen ovan), såsom nämns av till exempel Britta Bjørn (Bjørn 1979:168-169).

Ofta kan båda dessa metoder fungera bra, fast beroende på kontext och stil behöver man ofta *hitta andra vägar till att översätta dem på ett lämpligt vis*, vilket jag alltså försökt göra i denna uppsats, dock utan anspråk på fullständighet, med stöd av grammatikor, översättningar av litterära verk etcetera.

Till slut, för att knyta an till översättningen som vetenskap, har jag skrivit lite grann om detta under problemdelen, en mycket vid och kortfattad beskrivning som inte direkt berör mitt, i sammanhanget, lilla undersökningsområde.

3. Metod

För att genomföra min undersökning har jag analyserat några kapitel ur två kända verk (Michail Bulgakovs *Mästaren och Margarita*, i översättning av Lars Erik Blomkvist, och Fjodor Dostojevskijs *Brott och straff*, i översättning av Ellen Rydelius), samt några lösryckta meningar ur dessa, och några grammatikors och artikelförfattares syn på gerundieöversättning. Efter att ha analyserat varje exempel för sig, har jag sammanställt en statistik över vilka av de olika översättningsmetoderna som används mest. Som viss grund för bedömningen av mina resultat, har jag sett på Zorichina-Nil'ssons statistik från hennes artikel (Zorichina-Nil'sson 2001:144-145) för att få en idé om hur relevanta mina resultat kan vara.

4. Problem

4.1. Problem vid grammatisk textanalys och översättningar

För att lättare kunna se problemen som kan uppstå vid den här sortens arbete har jag först sammanställt en mycket kort sammanfattning om översättning och översättningsvetenskap.

4.1.1. Översättning

Bland annat Dante och Cicero hävdade på sin tid att översättning är en omöjlighet. Och, som Ingo säger, ”om man kategoriskt hävdar kravet på att bevara både *form* och *betydelse*, om man kräver att en översättning inte får medföra någon som helst formförändring, informationsförlust eller tilläggsinformation, då är det onekligen sant att översättning är en omöjlighet.” (Ingo 1991:16). På senare tid har vi dock visat att den i praktiken är möjlig, det kan man se på det enorma utbudet av översättningen av betydande verk och dessutom på översättningsarbetet i två – och flerspråkiga länder. (Ingo 1991:15). I översättningar, till exempel av poesi, bör man försöka behålla innehållet såväl som formen, då denna ofta är en stor del av just lyrik och poesi, och göra kompromisser. För det mesta är dock innehållet viktigare än formen, och då bör fokus ligga på just detta.

Idealöversättaren, enligt Ingo, är fullständigt tvåspråkig, då hon dels på ett utmärkt sätt kan analysera originaltexten, och dels överföra alla nyanser, idiom, budskap etcetera väl, men i praktiken lär dessa nära nog ”perfekta” översättare dock vara få till antalet (Ingo 1991:22).

4.1.1.1. Ekvivalens

Ekvivalensbegreppet är ett av de viktiga begreppen inom översättningsvetenskap, och ”tankar kring motsvarighetsförhållanden [har] från första början hört till de centrala frågorna för översättningsvetenskaperna och begreppet *ekvivalens* har i den översättningsvetenskapliga litteraturen visat sig vara ett synnerligen tånjbart begrepp.” (Ingo 1991:81). Det tolkas alltså på många olika sätt, Ingo nämner några stycken, bland andra Nida; **”the closest natural equivalent to the source-language message”** (Ingo 1991:81 efter Nida 1964:166) och kanadensarna Vinay och Darbelnet, som ger en annan betydelse; **”Översättningsmetod som redogör för samma situation som i originalet men tyr sig till helt avvikande formuleringar (...).”** (Ingo 1991:81 efter Vinay - Darbelnet 1958:8-9).

Ingo vill dock på svenska göra skillnad mellan termerna ekvivalens och *översättningsmotsvarighet*, där den senare ”syftar på ett ord eller uttryck som fungerar som motsvarighet, inte på själva motsvarighetsförhållandet som termen *ekvivalens* och den är därför nödvändig, när vi har att göra med konkreta texter.” (Ingo 1991:82). Ingen av termerna är dock problemfri (ibid.). Som exempel på ekvivalensfall tas ett klassiskt exempel från Vinay och Darbelnet, där någon slår in en spik, och slår sig själv på tummen. Den franska interjektionen blir här ”Aïe!”, medan den engelska blir ”Ouch!” (Ingo 1991:182). Dock är ekvivalensfallen oftast till exempel idiom, ordspråk, talesätt och så vidare (ibid.).

4.1.2. Problem vid analys av översatta texter

Eftersom jag i mitt arbete utgått från mina egna bilder av hur gerundier översätts, och också hur de beskrivs av forskare och grammatikor, och jämfört dessa med översatta texter från ryska, uppstår problem. Till att börja med kan man nämna *författarens* roll. Eftersom jag endast analyserat texter på originalspråk, och inte till exempel svenska texter översatta till ryska, tillkommer frågan om författarens uppfattning av gerundier och deras betydelse. I många fall (men självklart inte alltid) har nog Bulgakov och Dostojevskij knappast tänkt på att de använt just ett gerundium, eller, med andra ord har de inte lagt någon speciell vikt vid det vid skrivtillfället, utan de har antagligen använt sig av sin medfödda eller infödda språkbild. Det man skulle kunna ha gjort, i alla fall till viss del, är det Zorichina-Nil’sson gjort i sin artikel, hon har helt enkelt sett på svenska texter som översatts till ryska, och har alltså ”vänt på problemet”, hon ser på vilka svenska konstruktioner som översätts med gerundier (Zorichina-Nil’sson 2001), medan jag gör tvärtom.

Efter detta måste man se på *översättarens* roll i det hela. Eftersom översättaren i de flesta fall inte är infödd, som till exempel de översättare vars översättningar jag tittat på, uppkommer frågan om översättarens bild av det ryska språket, översättarna motsvarar oftast heller inte Ingos bild av idealöversättaren. I normalfallet är hon oundvikligen märkt av vad hon lärt sig genom grammati-

kor, skolor och vad hon läst i övrigt. När det gäller ett sådant svårt ämne som gerundieöversättning, är det därför naturligt att olika översättare med olika bakgrunder ser på gerundier på olika sätt, på samma sätt som de ser på språket i sig på olika sätt. Som tredje part kommer jag in, som ska analysera översättningarna, koppla samman dem med originaltexten och se hur ett grammatiskt fenomen översätts i olika situationer, och detta innebär alltså problem, då jag ibland kanske inte kan dra klara slutsatser av min analys eftersom översättaren valt en helt annan metod än jag föreställt mig.

För att avsluta kan man nämna tolkningssvårigheten i de översatta exemplen. Även om jag strävar efter att få så klara benämningar som möjligt på varje översättningsgrepp finns det alltid tvetydigheter och olika sätt att tolka meningarna på. Jag har dock valt dem jag tycker passar in bäst i sammanhanget och försökt göra det så lättöverskådligt som möjligt.

4.2. Problem med statistiska undersökningar

Självklart uppstår många frågor och problem när man skriver en uppsats av denna begränsade storlek. Eftersom jag inkluderar statistik i min undersökning, kommer naturligtvis frågan om tillräcklighet upp; då jag endast analyserat ett fåtal kapitel från två verk kan jag inte dra några korrekta statistiska slutsatser. För detta skulle jag behöva många fler exempel, spritt över flera verk och kanske en större tidsrymd. Dock skulle man kunna få en fingervisning om vilka översättningsgrepp som används mest, och vilka som knappt används överhuvudtaget, och se om resultaten verkar stämma någorlunda överens med Zorichina-Nil'ssons statistik (Zorichina-Nil'sson 2001:144-145). Kanske skulle man i en sådan här undersökning även kunna inkludera texter som inte är skönlitterära, texter som lämnar mindre rum för tolkning och "fria översättningar", som till exempel facktexter eller juridiska texter. Detta har jag inte gjort av två enkla anledningar, dels måste jag begränsa mig i min undersökning, och dels är skönlitteratur den typ av text där man lättast hittar bra svenska översättningar. Dessutom är det idag så pass lätt att hitta fullständiga ryska verk på Internet, så arbetet underlättas avsevärt.

5. Teori

Innan jag närmare går in på översättning av gerundier till svenska, följer först en allmän beskrivning av gerundiens funktion och så vidare.

5.1. Om gerundier

Gerundier (деепричастия) är "historisk sett (aktive) partisipper som foreligger i en *stivnet* (ubøyelig) form og som *funksjonelt* betraktet helt har tapt forbindelsen med partisippene." (Mathiassen

1996:432). Gerundier är i ryskan alltså oböjliga verbformer som ersätter samordnade eller adverbiala satser med till exempel *och, när, sedan, utan att* etcetera (Wade 2000:385). Ett villkor för att en bisats ska kunna ersättas med ett gerundium är så kallad ”subjektslikhet”; subjektet i huvudsatsen och bisatsen måste vara det samma (Mathiassen 1996:437, Wade 2000:392), då gerundier inte kan uttrycka detta för sig själva, det enda de uttrycker är enligt Mathiassen *relativ* tid i förhållande till det primära predikatet (Mathiassen 1996:441). Gerundier förekommer normalt inte heller i personliga satser, förutom ibland i kombination med infinitiv (som en exempelmening i Wade; *Выполняя это упражнение, можно пользоваться словарём.*), och de ska helst inte användas i samband med passiva konstruktioner (Wade 2000:392).

Det finns två olika typer av gerundier; *imperfektiva* (чита́я) och *perfektiva* (прочита́в). Här måste man stanna upp och nämna en vanlig felbeteckning. De vanligaste benämningar i skolor och dylikt för dessa gerundier är *presens gerundium* respektive *preteritum gerundium*, Wikland kallar dem till och med detta i sin grammatik (Wikland 1974:192). Argumenten mot att kalla dem efter tempusformer är dock många. Gerundier står i sig *inte* för någon tempusskillnad och vissa, som till exempel Terje Mathiassen (enligt honom tar man vid beteckningen *presens* respektive *preteritum gerundium* endast hänsyn till själva *bildandet*, inte betydelsen. (Mathiassen 1996:432), se nedan) och Britta Bjørn hävdar detta och Bjørn säger istället att de uttrycker *sekundär predikativitet* och att skillnaden mellan dem, som till exempel mellan чита́я och прочита́в, är rent *aspektuell* (Bjørn 1979:168). Ryssarna kallar själva sina gerundier деепричастия несовершенного вида (ofullbordad form) respektive деепричастия совершенного вида (fullbordad form), vilket ännu tydligare understryker faktumet att det är en aspektskillnad, och inte en tempusskillnad vi har att göra med.

5.1.1. Bildande av gerundier

Som sagt beror den vanliga missvisande gerundiebeteckningen antagligen på sättet på vilket gerundium bildas i ryskan; det *imperfektiva* gerundiet bildas i regel av verbets presensstam, plus suffixet *-a/-я* och det *perfektiva* av preteritumstammen, plus suffixet *-в/-вши/-вши* (Mathiassen 1996:432), dock är detta inte alltid fallet med perfektiva gerundier; de kan bildas av till exempel både preteritumstammen och den perfektiva infinitivstammen, men dessa ser ofta, dock inte alltid, likadana ut (Mathiassen 1996:436, Wade 2000:388 ff). Vad gäller bildandet av gerundier måste man även nämna de former som Wikland kallar ”falska presensgerundier” (Wikland 1974:194), alltså *perfektiva* gerundier som bildats med suffixet *-a/-я* på sin futurumstam, som till exempel *продя́* (vilket också förekommer som *пришедши*, även denna form är ovanlig enligt Wikland.) (ibid.). Dock bör man ställa sig kritisk till Wiklands påstående att dessa mest förekommer hos 1800-talsförfattare (Wikland 1974:195), då vissa, som till exempel Bjørn, hävdar att de används

relativt ofta i modern ryska (Bjørn 1979:168). Mathiassen hävdar dock att perfekтива gerundier som bildats på *presensstammen* med suffixet -а/-я i äldre ryska skapades mycket mer fritt än idag, något som fasta fraser som бежать *высуня* язык sägs vittna om indirekt. Vidare säger Mathiassen att det finns ytterligare exempel av denna sort i äldre litteratur (1800-talet och tidigare) (Mathiassen 1996:434).

5.1.2 Perfektiva gerundier

Som sagts tidigare uttrycker perfekтива gerundier alltså en *avslutad handling*. I en mening kan de placeras på olika ställen och ha olika innebörd gentemot huvudpredikatet, de kan innebära en handling som *föregår*, är *efterföljande* eller är *samtidig* med detta predikat, och detta åstadkommer man genom att placera det perfektiva gerundiet före eller efter predikatet (Bjørn 1979: 168-169). För att belysa detta kan jag återigen använda exemplet med den tidningsläsande flickan, *Прочитав газету, она встала.*, här är gerundiet ställt framför huvudpredikatet och innebär att hon läste klart tidningen innan hon ställde sig upp. Ett exempel på hur gerundiet kan stå efter huvudpredikatet, och innebära en handling som följer efter detta, tar jag från Bjørns sammanställning; Он бросил папироску на землю, *растоптав* ее двумя ударами ноги., samt ett exempel över det perfektiva gerundiet även kan innebära *samtidighet*; Он простился с другом, *пожав* ему руку (Bjørn 1979:168-169). I det sista exemplet kan man alltså säga att handtryckandet ingår i avskedstagan-

det. Ett annat exempel på hur det perfektiva gerundiet används i ryska tas upp av Wade och Bjørn, det handlar om ett *resulterande tillstånd* (eller *state*) (Bjørn 1979:169, Wade 2000:391) vilket till exempel i Wade belyses med följande exempel; Он сидел, *вытянув* ноги., vilket översätts ”He sat, *stretching out his legs.*” (Wade 2000:391), på svenska torde den mest passande översättningen vara ”Han satt *med utsträckta ben.*”.

5.1.3. Imperfektiva gerundier

I motsats till de perfektiva gerundierna, uttrycker imperfektiva gerundier en icke avslutad handling som är *samtidig* med huvudhandlingen som uttryckts av det primära predikatet (*Прощаясь с мужем, она расплакалась.*), eller också en upprepad avslutad handling som föregår det primära predikatets handling, vilken också den är upprepad (*Потом всякий раз, приезжая в Киев, я поражался легкости, приветливости, живости людей.*) (Bjørn 1979:169). Enligt Wade kan en handling också avbryta den andra i en mening med ett imperfektivt gerundium och ett primärt predikat, ett exempel ur hans grammatik är *Поднимаясь по лестнице, она упала.* (Wade 2000:390).

5.1.4. Specialfall med gerundier

Samtidigt som man nämner gerundiers allmänna betydelse och deras vanligaste användningsområden, måste man se på de fall där gerundier gått över till andra betydelser, och andra former. De flesta, dock inte alla (se nedan), förekommer aldrig i sin betydelse av gerundier, utan är rena prepositioner, konjunktioner, subjunktioner eller ingår oftast i vissa idiomatiska konstruktioner.

5.1.4.1. Konjunktioner och subjunktioner

5.1.4.1.1. Хотя

Detta gerundium har i stort sett mist sin verbala betydelse och har liksom несмотря gått över till att bland annat få betydelsen av en subjunktion eller konjunktion, liksom i fallet med несмотря kan det till exempel vara en koncessiv subjunktion eller en adversativ konjunktion; ”även om”, eller ”fast(än)”, som till exempel i frasen Петр поступил в университет, *хотя* он был бедным., ”**Pjotr blev antagen till universitetet, *fastän* han var fattig.**”

5.1.4.1.2. Övrig översättning med konjunktioner/subjunktioner

Förutom de två ryska gerundier som övergått till konjunktioner eller subjunktioner som nämnts ovan, kan man nämna en annan översättningsmöjlighet av gerundier som anförts av Gvozdev ur Puškins *Baryšnja-krest'janka*; Берестов, признавая в своем соседе некоторое сумасбродство, однако не отрицал в нем и многих отличных достоинств, Gvozdev hävdar här att gerundiet har en betydelse av *хотя* признавал (Gvozdev 1965), alltså en implicit adversativ konjunktion, som på svenska till exempel kan översättas ”**Trots att han konstaterade en viss dåraktighet hos sin granne, erkände Berestov dennes många förträffliga förtjänster.**”

Ett exempel på en implicit koncessiv subjunktion kommer ur Ellen Rydelius översättning av *Brott och straff*; det rör sig alltså om en *koncessiv bisats*; И вот, зная вперед, что не даст, вы все-таки отправляетесь в путь и... (Dostojevskij 1866), ”**Men fast man på förhand vet att man ingenting får, beger man sig i alla fall dit och...**” (Dostojevskij, 1973:16.).

5.1.4.2. Prepositioner

Vissa gerundier har fått betydelse av prepositioner, och dessa bör, liksom andra gerundier med ändrad betydelse, också uppmärksammas vid översättning av ryska texter, så att inga missförstånd sker.

5.1.4.2.1. Благодаря

I fallet med *благодаря* ges det dock en tydlig signal om huruvida man har att göra med ett gerundium eller preposition; ett *gerundium* bildat av verbet *благодарить* skulle styra ackusativ (*Благодаря его за помощь, он пожал ему руку.* som till exempel skulle kunna översättas med **”Han tackade honom för hjälpen och tryckte hans hand.”**), ett annat exempel är *Благодаря* *ее*, он кланялся и целовал ей руки. **”Han tackade henne, bugade sig och kysste hennes hand.”**), men *prepositionen* *благодаря* styr dativ (*Благодаря ему, она получила свою зарплату., ”Tack vare honom fick hon sin lön.”*) och det görs alltså en skillnad mellan de olika kategorierna.

5.1.4.2.2. Спустя

Även om gerundiet *спустя* kanske inte förekommer så ofta i sin betydelse av verb, måste man även nämna att fallet liknar föregående exempel, *благодаря*, i de flesta situationer torde det vara relativt lätt att skilja mellan preposition och gerundium i det här fallet, för att belysa detta kan man nämna två meningar, först med gerundium; *Петя говорил тихо, спустя глаза в землю.* **”Petja talade tyst, med blicken sänkt mot marken”** och med preposition; *Спустя несколько дней, он поехал в Ялту.* **”Efter några dagar åkte han till Jalta.”**

5.1.4.2.3. Несмотря

En bokstavlig översättning av gerundiet *несмотря* skulle knappast låta vettig, då detta ord oftast ses som prepositionen *несмотря на*, vilken på svenska motsvarar de adversativa konjunktionerna och koncessiva subjunktionerna *trots, fast* etcetera, som exempel kan man ta meningen *Несмотря на погоду, она гуляла по улицам города., ”Trots vädret promenerade hon på stadens gator.”* eller *Несмотря на то, что она была в библиотеке, ей было нечего читать., ”Trots (det) att hon var på biblioteket, hade hon ingenting att läsa.”*. Alltså kan man säga att *несмотря* helt gått över till en betydelse av en preposition på ryska.

5.1.4.2.4. Övriga prepositioner

Andra gerundier som ofta träffas på i egenskap av prepositioner är till exempel *исключая* (**”exklusive”**, **”utom”**) och *судя по* (**”av...att döma”**) (Wade 2000:380). Även dessa torde man kunna finna utanför sin betydelse av prepositioner.

5.1.4.3. Stelnade fraser med gerundier

På samma sätt som man måste vara uppmärksam vid översättningen av vissa gerundier som helt eller delvis gått över till andra former, måste man också märka vissa idiomatiska konstruktioner som bildats med gerundier. Wade har i sin grammatik sammanställt en lista över några av dessa, och nämner att de ofta innehåller perfektiva gerundier bildade med -а/-я (Wade 2000: 394). Till exempel kan man nämna слушать *разиня* рот ("att lyssna med öppen mun"), согласиться *скрепя* сердце ("att hålla med motvilligt") och сидеть *сложив* руки ("att sitta och rulla tummarna") (ibid.). Ett annat vanligt exempel är бежать *сложив* голову ("att fly hals över huvud") (Wikland 1974:195).

5.1.4.4. Diatesmotsättning uttryckt av gerundier

Enligt Mathiassen är gerundiets benägenhet att uttrycka passivum begränsat i ryskan, men det förekommer, då i imperfektiv aspekt bildat med -ся (Mathiassen 1996:439). Ett exempel på detta är taget från Trifonov, anført ur Harrisons *The Expression of the Passive Voice*; Но они западали в память и, долго не *забываясь*, тайно волновали потом., vilket översätts med "men de (=inntrykkene) var (stod) prentet i hans minne og, idet/fordi de ikke *ble glemt* på lenge, så plaget/gjorde de ham i det skjulte urolig etterpå." (Mathiassen 1996:439 efter Harrison 1967:8). Just detta exempel översätts alltså med en kausal bisats.

6. Undersökning

6.1. Om svensk översättning av gerundier

6.1.1. Samordnad huvudsats

Он сидит, читая. "Han sitter och läser.", Он сидел, читая. "Han satt och läste." Här blir handlingen som signalerats av gerundiet sammanställd med huvud verbet, ofta kan det röra sig om en stilistisk skillnad den ryska författaren gjort för att undvika flera sidoordnade verb efter varandra. (jfr. Он сидит/сидел и читает/читал.) Även perfektiva gerundier kan återges med samordnade huvudsatser, man kan nämna ett exempel ur Mathiassens grammatik, Поздоровавшись со всеми, он сел за наш стол., "Han hälsade (först) på alla och satte sig sedan vid vårt bord." (Mathiassen 1996:444).

6.1.2. Particip

Он сидит, *читая*. ”Han sitter *läsande(s)*.” Он сидел, *читая*. ”Han satt, *läsande(s)*.” Она читал книгу, *сидя* на скамейке. ”Hon läste boken, *sittande(s)* på bänken.” Att här översätta gerundiet med ovan nämnda particip skulle kanske mer ge sken av en talspråklig stil, vilket man i vissa fall vill undvika. Detta skulle kunna vara anledningen till att gerundier på svenska inte översätts med particip så ofta som man kanske skulle kunna tänka sig, det är helt enkelt lättare att byta ut participet mot ett sidoordnat verb, som beskrivet under min första punkt med samordnade huvudsatser.

Att översätta gerundier med particip kan ibland också passa bra i mer ”poetiska” kontexter, där varken samordnade huvudsatser eller något annat passar in, som till exempel ur Bulgakovs *Mästaren och Margarita*, i översättning av Lars Erik Blomqvist; Кто блуждал в этих туманах, кто много страдал перед смертью, кто летел над этой землей, *неся* на себе непосильный груз, тот это знает. (Bulgakov, 1940), vilket översätts med ett presensparticip; ”Den som irrat kring bland dessa dimmor, den som först efter ett långt lidande har fått sluta sina dagar, den som har farit fram över denna jord *bärande* på en övermäktig börda – han vet.” (Bulgakov, 1940b:448) Ett annat exempel ur samma bok, men på ett perfektivt gerundium som översätts med ett perfekt particip, är Ты будешь засыпать, *надевши* свой засаленный и вечный колпак, (...) (Bulgakov, 1940), ”Du skall få sova, *klädd* i din eviga, solkiga, gamla mössa, (...)” (Bulgakov, 1940b:454).

Personligen har jag en bild av att man i skolan och andra studier av ryska lär sig ett visst ”mönster” för översättning av gerundier; så kallade ”presensgerundier” (imperfektiva) översätts med presensparticip, samtidigt som mallen för perfektiva gerundier, ”preteritumgerundier”, är ”efter att ha + inf.”, vilket möjligtvis fungerar bra oftare än vad mallen för de imperfektiva gerundierna gör. Språkhistoriskt sett verkar kanske participöversättningar passa bättre, då gerundier just är stelnade (oböjliga) aktiva particip, men funktionellt sett har de helt tappat förbindelsen med participen (Mathiassen 1996:432).

6.1.3. Temporal bisats

Она читал книгу, *сидя* на скамейке. ”Hon läste boken när hon *satt* på bänken.” (Gerundiet kan här sägas ersätta ”когда + finit verb” som beskrivet i Wades grammatik (Wade 2000:502).) (Men se punkt 2 ovan, gerundiet kan också översättas med particip beroende på kontexten eller den stil man eftersträvar i texten.)

Liksom Wade, skriver även Mathiassen om hur gerundier kan ersätta konstruktioner med когда, i både preteritum, presens och futurum, exemplen ges i tur och ordning; Когда он проходил

мимо стадиона, он увидел (...), blir med den temporala когда-konstruktionen ersatt av ett gerundium; *Проходя мимо стадиона, он увидел(...)* och översatt **”Medan/när han passerade stadion, fick han syn på (...)”**, i presens Когда он проходит мимо стадиона, он видит (...)/*Проходя мимо стадиона, он видит (...)* blir översättningen **”Medan/när han går förbi stadion, ser han (...)”**, och till sist, i futurum; Когда он будет проходить мимо стадиона, он увидит (...)/*Проходя мимо стадиона, он увидит (...)* blir den **”När han kommer passera stadion, kommer han få se (...)”** (Mathiassen 1996:443). Mathiassen visar även meningarna med preteritum och futurum ur båda aspekterna, jag har endast återgett de imperfektiva.

- Извините, сказал Борис, *вставая со стула.* ”- **Ursäkta, sade Boris när han reste sig från stolen.**” Beroende på om man vill peka på handlingarnas samtidighet, kan meningen kanske översättas ”- Ursäkta, sade Boris, samtidigt som han reste sig från bordet”, eller ”- Ursäkta, sade Boris, just som han reste sig från bordet.”, man kanske skulle kunna argumentera för att detta är att gå ifrån originaltexten för mycket, men det kan också fungera väl, beroende på kontexten, för att beskriva handlingarnas samtidighet och att lägga lika stor vikt på de båda.

Ett annat exempel på en översättning med temporal bisats står att finna i Lars Erik Blomqvists översättning av *Mästaren och Margarita*; Так говорила Маргарита, *идя с мастером по направлению к вечному их дому, (...)* (Bulgakov, 1940), **”Sålunda talade Margarita där hon gick tillsammans med mästaren mot deras hem för all evighet, (...)”** (Bulgakov, 1940b:454).

6.1.4. Prepositionsled

Att översätta gerundier och konstruktionerna de ingår i med *prepositionsled* verkar vara ganska vanligt, och i många fall förefaller det sig vara en mycket vettig översättningslösning. För det mesta handlar det om adverbial i olika former, till exempel sättsadverbial, tidsadverbial etcetera.

6.1.4.1. Adverbial

6.1.4.1.1. Sättsadverbial

Вдохнув, он вошел в комнату. **”Med en suck gick han in i rummet.”** Här skulle det låta onaturligt att säga till exempel ”Efter att ha suckat, gick han in i rummet.” (om inte ”Efter en suck...”), kanske skulle en samordnad huvudsats fungera lika bra om inte bättre; ”Han suckade, och gick in i rummet.”

Fenomenet med prepositionsledsöversättning nämner även Švejcjer i sin ”Tetrad’ perevodčika” (Švejcjer 1963) och diskuterar engelsk översättning av ryska gerundier med prepositionen ”with”, vilket på svenska motsvarar prepositionen ”med”, som exempel tas meningarna (...) - сказал он,

подмигнув, ”with a wink” (”med en blinkning”), (...) - сказал он, *засмеявшись*..., ”with a laugh” (”med ett skratt”), (...) слегка *наклонясь*..., ”with a slight bow”, (”med en lätt bugning”) etcetera. Senare tar man upp exemplet Я остановился, *взявшись* за ручку двери, vilket på engelska sägs översättas ”I paused, *my hand on the door knob.*” (Švejcic 1963), på svenska låter dock en konstruktion med ”med” bättre även här, alltså; ”Jag stannade upp, *med min hand på dörrhandtaget.*”. Perfektiva gerundier innebär på detta sätt, enligt till exempel Wade, ett ”tillstånd” (”state”) som är resultatet av en färdigställd handling; Он сидел, *вытянув* ноги. (”He sat, *stretching out (=having stretched out) his legs*” (Wade 2000:391), på svenska kan man till exempel säga ”Han satt med utsträckta ben”. I vilken modern text som helst torde en slags ”bokstavlig översättning” som ”havande sträckt ut benen” vara opassande.). Ett annat exempel på prepositionsledsöversättning hittar jag återigen i *Brott och straff*; И мы выйдем все, не *стыдясь*, и станем. (Dostojevskij, 1866), vilket översätts ”Och vi skola alla träda fram utan *blygsel* och stå framför honom.” (Dostojevskij, 1973:24), alltså en slags variant på konstruktionen ”utan att + inf.”, det skulle lika gärna ha kunnat översättas ”utan att skämmas”. Ett annat exempel på ett gerundium ur *Brott och straff* som motsvarar ett sättsadverbial på svenska, här ihop med *как-то*, är Самая маленькая девочка, лет шести, спала на полу, *как-то* *сидя*, *скорчившись* и уткнув голову в диван. (Dostojevskij, 1866) vilket översätts ”Den minsta flickan, som kunde vara sex år, sov på golvet, hopkrupen *i halvsittande ställning*, och med huvudet mot soffan.” (Dostojevskij, 1973:26). Slutet på meningen, и *уткнув* голову в диван översätts också med ett prepositionsled (”med huvudet mot soffan”), och är också ett sättsadverbial.

6.1.4.1.2. Tidsadverbial

Ett annat exempel på prepositionsledsöversättning är från Dostojevskijs *Brott och straff*, i översättning av Ellen Rydelius; (...) крикнул ему вдруг, *проезжая*. (Dostojevskij, 1866), vilket översätts ”(...) plötsligt skrek till honom *i förbifarten.*” (Dostojevskij, 1973:7).

6.1.4.1.3. Rumsadverbial

Zorichina-Nil'sson nämner ur sitt undersökningsmaterial en iakttagelse där den ryska översättningen av ett svenskt prepositionsled gjorts med hjälp av gerundier (Zorichina-Nil'sson 2001:151-152). Ett exempel hon tar upp kommer från en rysk översättning av en Sjöwall-Wahlöö-bok; **”Ute på Tjädervägen, kastade han bara en flyktig blick på Brobergs fortfarande lika övergivna hus”** översätts inte med till exempel *Снаружи на Чедервеген (...) utan med ett perfektivt gerundium, *Приехав на Чедервеген, он бросил беглый взгляд на попрежнему мертвый дом Брубера и направился к вилле* (Zorichina-Nil'sson 2001:152). Ett liknande exempel hittar jag i Ellen Rydelius översättning av *Brott och straff*; *Сходя по лестнице, он несколько раз даже останавливался, как будто чем-то внезапно пораженный*. (Dostojevskij, 1866), översättningen till detta är **”Han till och med stannade flera gånger i trappan liksom om han blivit frapperad av något.”** (Dostojevskij, 1973:11.), alltså ett prepositionsled med betydelse av rumsadverbial.

6.1.4.2. Prepositionsled som styr infinitiv

Он поразился, *не узнав* своего друга. **”Han blev förvånad över att inte känna igen sin vän.”** Här skulle den vanliga beskrivningen av negerade gerundier, ”utan att + inf.”, vara felaktig, alltså känns prepositionsledsöversättning bättre.

Действуя таким образом, он осложнил ситуацию. Här kan man tänka sig en svensk översättning med ett kausalt ”genom att”, alltså **”Genom att handla på det viset, förvärrade han situationen.”**

6.1.5. Relativ bisats

Не зная, как решить задачу, Павел перешёл к следующему заданию. **”Pavel, som inte visste hur uppgiften skulle lösas, övergick till följande uppgift.”** Här skulle översättningen ”Utan att veta hur denna uppgift skulle lösas, övergick Pavel till följande uppgift.” låta annorlunda, den ger en annan betydelse. Huruvida man använder relativa bisatser eller någon annan lösning, beror på den omkringliggande kontexten, man kan ha ett visst intresse av att få subjektet tidigare i meningen etcetera.

Ett annat exempel på en översättning med en relativ bisats är ur *Brott och straff*; *Молодой человек, оставшись один среди комнаты, любопытно прислушивался и соображал*. (Dostojevskij, 1866), vilket på svenska översätts; **”Den unge mannen, som stod ensam kvar mitt i rummet, lyssnade nyfiket och funderade.”** (Dostojevskij, 1973:10).

6.1.6. Komparativ bisats

I kombination med till exempel *будто* kan man ibland träffa på gerundier som kan översättas med komparativa bisatser, ett exempel ur *Brott och straff* är (...), как *будто* внезапно *освобождаясь* от какого-то ужасного бремени, и дружелюбно окинул глазами присутствующих. (Dostojevskij, 1866), vilket översätts ”(...), som om han plötsligt *blivit befriad* från någon hemsk börda, och han kastade en välvillig blick omkring sig på de närvarande.” (Dostojevskij, 1973:12).

6.1.7. Kausal bisats

Опоздав на урок, я должен был говорить с преподавателем. (= Так как я опоздал...) ”**Efter som jag kom för sent till lektionen, var jag tvungen att tala med läraren.**”

En annan mening som kan tolkas kausalt kommer ur Lars Erik Blomqvists översättning av *Mästaren och Margarita*; *Говоря* это, я забочусь о тебе, поверь мне. (Bulgakov, 1940), vilket på svenska översätts ”**Det är av omtanke om dig som jag säger så!**” (Bulgakov, 1940b:433), gerundiet får här en slags kausal betydelse, i likhet med till exempel engelskans ”by saying this”. (I själva verket översätts meningen i en av de engelska översättningarna (övers. av Pevear och Volokhonsky, 1940a:520) på följande sätt; ”My concern is for you *when I say that*, believe me!”, här kan det vara både kausalt och temporalt.)

6.1.8. Villkorsbisats

Aleksandr Gvozdev skriver i sin *Očerki po stilistike russkogo jazyka* om gerundiernas funktioner i ryska och nämner flera intressanta fall, bland annat där ett gerundium skulle kunna motsvara en villkorskonstruktion på ryska (men också på svenska). Han visar detta med ett exempel ur Puškins *Varyšnja-krest’janka*; *Однако, болтая* с тобой, грибов не наберешь, gerundiet motsvarar enligt Gvozdev konstruktionen "если будешь болтать...", (Gvozdev 1965) och kan på svenska översättas till exempel på följande vis; ”**Emellertid, om man ska (stå här och) snacka med dig plockar man inga svampar.**”

6.1.9. Adverb

Vissa gerundier kan sägas helt ha gått över till en betydelse av adverb, till exempel *молча*, som i meningen *Они шли, молча.* (”**De gick tyst.**”) Här kan man dock även tänka sig andra översättningar med till exempel prepositionsled (”**De gick under tystnad.**”, ”**De gick i tystnad.**”) eller particip (”**De gick tiggande(s).**”). Ett annat gerundium som övergått till att ofta ha betydelse av adverb är till exempel *крадучись* (Wade 2000:394), till exempel som i meningen *Они шли*

крадучись ("De gick *smygande*."), och man kan även nämna till exempel *нехотя*, vilket på svenska översätts med adverbena "motvilligt" eller "ogärna".

6.1.10. Adjektiv

Они шли, *молча*. Gerundiet skulle här kunna översättas med adjektiv ("De gick *tysta*.") för en viss stilistisk skillnad.

6.1.11. "Utan att + inf."

Som redan nämnts kan man ibland översätta "не + ger." med "utan att + inf.", som i dessa exempel från *Brott och straff*; Долго не думая, Раскольников тотчас же спустился вниз. (Dostojevskij, 1866) ("**Utan att fundera länge gick Raskolnikov nedför trappan.**" (Dostojevskij, 1973:11).) och - отчетливо проговорила старушка, по-прежнему не отводя своих вопрошающих глаз от его лица. ("**svarade gumman tydligt utan att ta sin frågande blick från hans ansikte.**" (Dostojevskij, 1973:9).)

6.1.12. Övriga

Vissa gerundier utgör på ryska delar av stelnade fraser etcetera, och översättaren bör ha kunskap om dessa för att översätta dem korrekt.

6.1.12.1. Uttryck med говоря

Vissa uttryck och fraser som innehåller говоря har ofta en egen betydelse, där gerundiet inte alltid ska översättas bokstavligt. Liksom stelnade fraser och gerundier som fått betydelse av till exempel prepositioner, måste man nämna dessa konstruktioner som ofta har en egen betydelse, och som ibland liknar adverbial etcetera.

6.1.12.1.1. Собственно говоря

Denna konstruktion översätts knappast ofta bokstavligt, utan betyder "egentligen", "faktiskt" eller till exempel "i ordets rätta mening". Ett exempel ur Lars Erik Blomqvists översättning av *Mästaren och Margarita* lyder Собственно говоря, дело стало ясно уже со вчерашнего дня, пятницы, когда (...) (Bulgakov, 1940), vilket översätts med det modala satsadverbialet "egentligen"; "**Egentligen var hela saken avklarad redan dagen innan, den fredag (...)**" (Bulgakov, 1940b:395).

6.1.12.1.2. Короче/откровенно/строго говоря etcetera

Vissa ryska konstruktioner med говоря har en svensk motsvarighet i konstruktionen ”adv + sagt”, ”adv. + taget” eller dylikt, satsadverbial, som till exempel короче говоря (**”kort sagt”**), строго говоря (**”strängt taget”**), честно говоря (**”ärligt talat/sagt”**), проще говоря (**”enkelt sagt”**), вообще говоря (**”allmänt taget”**) eller откровенно говоря (**”uppriktigt sagt”**).

6.2. Översättningar ur *Brott och straff*

Кар . 1.

1. И каждый раз молодой человек, проходя мимо, чувствовал какое-то болезненное и трусливое ощущение, которого стыдился и от которого морщился.

s. 5. Och varje gång den unge mannen *gick förbi*, erfor han en viss feg och sjuklig känsla som kom honom att blygas och rynka pannan. (översätts med **temporal bisats**) (ipf. ger.)

2. Это я в этот последний месяц выучился болтать, лежа по целым суткам в углу и думая... о царе Горохе.

s. 6. Det är den här sista månaden som jag har lärt mig att prata, *medan jag legat* hela dygn i sträck i en vrå och *funderat* på ... sagan om Dummerjöns. (översätts med **temporal bisats**) (ipf. ger.)

3. А между тем, когда один пьяный, которого неизвестно почему и куда провозили в это время по улице в огромной телеге, запряженной огромною ломовою лошадью, крикнул ему вдруг, проезжая:

s. 7. Men likväl, när en drucken karl, som av någon okänd anledning just då forslades förbi i en stor tom kärra förspänd med en väldig arbetshäst, plötsligt skrek till honom *i förbifarten*: (översätts med **prepositionsled (tidsadverbial)**) (ipf. ger.)

4. "Эй ты, немецкий шляпник!" - и заорал во все горло, указывая на него рукой, - молодой человек вдруг остановился и судорожно схватился за свою шляпу.

s. 7. - Hallå där, din tyska hattmakare! och vrålade detta med full hals *medan han pekade* på honom – så stannade den unge mannen med ens och tog ett krampaktigt tag i sin hatt. (översätts med **temporal bisats**) (ipf. ger.)

5. Молодой человек был очень доволен, не встретив ни которого из них, и не приметно проскользнул сейчас же из ворот направо на лестницу.

s. 8. Den unge mannen var mycket belåten, *då han inte mötte* någon av dem, och smög sig genast obemärkt ut genom porten och uppför en trappa till höger. (översätts med **kausal bisats**) (pf. ger.)

6. - подумал он невольно, проходя в четвертый этаж.

s. 8. - tänkte han ofrivilligt, *då han gick upp* till fjärde våningen. (översätts med **temporal bisats**) (ipf. ger.)

7. Но увидав на площадке много народу, она ободрилась и отворила совсем.

s. 8. Men *då hon märkte* att det var fullt med folk på avsatsen, hämtade hon mod och öppnade helt och hållet. (översätts med **temporal bisats**) (pf. ger.)

8. Старуха стояла перед ним молча и вопросительно на него глядела.

s. 8. Gumman stod *tyst* framför honom och betraktade honom frågande. (översätts med **adjektiv**) (ipf. ger.)

9. - поспешил пробормотать молодой человек с полупоклоном, вспомнив, что надо быть любезнее.

s. 9. - skyndade den unge mannen att mumla med en halv bugning. *Han kom ihåg* att han måste vara litet älskvärd. (översätts med **samordnad huvudsats**) (pf. ger.)

10. - отчетливо проговорила старушка, по-прежнему не отводя своих вопрошающих глаз от его лица.

s. 9. - svarade gumman tydligt *utan att ta sin frågande blick från* hans ansikte. (översätts med ”**utan att + inf.**”) (ipf. ger.)

11. - продолжал Раскольников, немного смутившись и удивляясь недоверчивости старухи.

s. 9. - fortfor Raskolnikov något *förvirrad* och *förvånad* över gummans misstänksamhet. (översätts med **1. adjektiv 2. adjektiv**) (pf. ger.) (ipf. ger.)

12. Старуха помолчала, как бы в раздумье, потом отступила в сторону и, указывая на дверь в комнату, произнесла, пропуская гостя вперед:

s. 9. Gumman stod tyst liksom i tankar, sedan gick hon åt sidan, så att gästen kunde komma förbi och sade *i det hon pekade* på dörren in till rummet: (översätts med **1. konsekutiv bisats 2. temporal bisats**) (ipf. ger.) (ipf. ger.)

13. - строго произнесла старушонка, входя в комнату и по-прежнему становясь прямо перед ним, чтобы глядеть ему прямо в лицо.

s. 9. - sade gumman strängt, *medan hon gick in* i rummet och liksom förut *stälde sig* mitt framför honom för att kunna se honom rätt i ansiktet. (översätts med **1. temporal bisats 2. temporal bisats**) (ipf. ger.) (ipf. ger.)

14. Молодой человек взял их и до того рассердился, что хотел было уже уйти; но тотчас одумался, вспомнив, что идти больше некуда и что он еще и за другим пришел.

s. 10. Den unge mannen tog emot den och blev så förargad att han var nära att gå sin väg. Men han ändrade sig strax, *sedan han kommit att tänka på* att han inte hade någonstans att ta vägen och att han också kommit i ett annat ärende. (översätts med **kausal bisats**) (pf. ger.)

15. Молодой человек, оставшись один среди комнаты, любопытно прислушивался и соображал.

s. 10. Den unge mannen, *som stod ensam kvar* mitt i rummet, lyssnade nyfiket och funderade. (översätts med **relativ bisats**) (pf. ger.)

16. - спросил он как можно развязнее, выходя в переднюю.

s. 11. - frågade han så obesvärat som möjligt, *medan han gick ut* i tamburen. (översätts med **temporal bisats**) (ipf. ger.)

17. Сходя по лестнице, он несколько раз даже останавливался, как будто чем-то внезапно пораженный.

s. 11. Han till och med stannade flera gånger *i trappan* liksom om han blivit frapperad av något. (översätts med **prepositionsled (rumsadverbial)**) (ipf. ger.)

18. Он шел по тротуару как пьяный, не замечая прохожих и сталкиваясь с ними, и опомнился уже в следующей улице.

s. 11. Han gick på trottoaren som en drucken, *han märkte inte* de mötande och *knuffades* med dem, och först på nästa gata kom han till besinning. (översätts med **1. samordnad huvudsats 2. samordnad huvudsats**) (ipf. ger.)

19. Оглядевшись, он заметил, что стоит подле распивочной, в которую вход был с тротуара по лестнице вниз, в подвальный этаж.

s. 11. *Då han kastade en blick omkring sig*, fick han se att han stod alldeles invid en krog som låg i källarvåningen och dit ledde en trappa ned från trottoaren. (översätts med **temporal bisats**) (pf. ger.)

20. Из дверей, как раз в эту минуту, выходили двое пьяных и, друг друга поддерживая и ругая, взбирались на улицу.

s. 11. Just i detta ögonblick kom två druckna män ut genom dörren och raglade uppför trappan, *medan de stödde sig* mot varandra och grälade inbördes. (översätts med **1. temporal bisats 2. temporal bisats**) (ipf. ger.) (ipf. ger.)

21. Долго не думая, Раскольников тотчас же спустился вниз.

s. 11. *Utan att fundera länge* gick Raskolnikov nedför trappan. (översätts med **"utan att + inf."**) (ipf. ger.)

22. Но, несмотря на этот презрительный плевок, он глядел уже весело, как будто внезапно освободясь от какого-то ужасного бремени, и дружелюбно окинул глазами присутствующих.

s. 12. Men trots detta föraktfulla utrop såg han redan glad ut, som om han plötsligt *blivit befriad* från någon hemsk börda, och han kastade en välvillig blick omkring sig på de närvarande. (översätts med: **komparativ bisats**) (pf. ger.)

23. Остались: один хмельной, но немного, сидевший за пивом, с виду мещанин; товарищ его, толстый, огромный, в сибирке и с седою бородой, очень захмелевший, задремавший на лавке и изредка, вдруг, как бы спросонья, начинавший прищелкивать пальцами, *расставив* руки врозь, и подпрыгивать верхнюю часть корпуса, *не вставая* с лавки, причем подпевал какую-то ерунду, силясь припомнить стихи, вроде: (...) Или вдруг, *проснувшись*, опять: (...)

s. 12. De som satt kvar var en något ankommen man, som hade ett glas öl framför sig och såg ut som en hantverkare, och hans följeslagare, en stor, tjock, gråskäggig karl i lång överrock, som var mycket berusad och halvsov vid disken. Då och då knäppte han liksom yrvaken med fingrarna, *slog ut* med armarna och guppade med överkroppen *utan att stiga upp* från disken, medan han gnolade på en slagdänga och ansträngde sig för att komma ihåg orden som lät ungefär så här: (...) Eller också uppstämde han plötsligt, *då han åter vaknade upp* ur sin dvala: (...) (översätts med 1. **samordnad huvudsats** 2. ”utan att + inf.” 3. **temporal bisats**) (pf. ger.) (ipf. ger.) (pf. ger.)

24. Он сидел особо, перед своею посудинкой, изредка *отпивая* и *посматривая* кругом.

s. 12. Han satt ensam för sig själv med ett glas framför sig, *smuttade då och då* på sitt öl och *tittade* sig omkring. (översätts med 1. **samordnad huvudsats** 2. **samordnad huvudsats**) (ipf. ger.) (ipf. ger.)

Кар. 2

1. Хозяин заведения был в другой комнате, но часто входил в главную, *спускаясь* в нее откуда-то по ступенькам, причем прежде всего выказывались его щегольские смазные сапоги с большими красными отворотами.

s. 13. Värden på stället befann sig i ett annat rum, men han gick ofta nerför trappan till stora källarsalen, varvid han först visade sina sprättigt blankade stövlar med de stora röda tyguppslagen. (översätts med **samordnad huvudsats**) (ipf. ger.)

2. На остальных же, бывших в распивочной, *не исключая* и хозяина, чиновник смотрел как-то привычно и даже со скукой, а вместе с тем и с оттенком некоторого высокомерного пренебрежения, как бы на людей низшего положения и развития, с которыми нечего ему говорить.

s. 13. De andra som satt där, värden *inte undantagen*, betraktades av tjänstemannen med blaserad, nästan uttråkad min och därjämte med en anstrykning av högmodig nonchalans liksom om de hade varit människor av en lägre rang och utveckling, som det inte lönade mödan att tala med. (översätts med **en fast fras**) (ipf. ger.)

3. Одна только еще держалась кое-как, и на нее-то он и застегивался, видимо желая не удаляться приличий.

s. 13. Det fanns bara en knapp kvar och med den knäppte han igen rocken om sig, *med en tydlig önskan* att verka korrekt. (översätts med **prepositionsled (sättsadverbial)**) (ipf. ger.)

4. Но он был в беспокойстве, ерошил волосы и подпирал иногда, в тоске, обеими руками голову, *положа* продранные локти на залитый и липкий стол.

s. 14. Men han var orolig, han for med händerna genom håret, och emellanåt stödde han sorgset huvudet i handflatorna *och lade* de trasiga armbågarna på det nedspillda och klibbiga bordet. (översätts med **samordnad huvudsats**) (pf. ger.)

5. Он был хмелен, но говорил речисто и бойко, изредка только местами *сбиваясь* немного и *затягивая* речь.

s. 14. Han var berusad men talade raskt och flytande. Endast då och då *trasslade han in sig* något och *blev långrandig*. (översätts med: **1. samordnad huvudsats 2. samordnad huvudsats**) (ipf. ger.) (ipf. ger.)

6. Хозяин, кажется, нарочно сошел из верхней комнаты, чтобы послушать "забавника", и сел поодаль, лениво, но важно *позевывая*.

s. 15. Värden kom tydligen med avsikt ned från rummet ovanför för att höra på och satte sig av-sides, *medan han gäspade* lättjefullt men värdigt. (översätts med **temporal bisats**) (ipf. ger.)

7. - подхватил Мармеладов, исключительно *обращаясь* к Раскольникову, как будто это он ему задал вопрос, - для чего не служу?

s. 15. - inföll Marmeladov *och vände sig* uteslutande till Raskolnikov liksom om det var denne som hade framställt frågan, varför jag inte sköter min plats? (översätts med **samordnad huvudsats**) (ipf. ger.)

8. И вот, *зная* вперед, что не даст, вы все-таки отправляетесь в путь и...

s. 16. Men *fast man på förhand vet* att man ingenting får, beger man sig i alla fall dit och... (översätts med **koncessiv bisats**) (ipf. ger.)

9. - прибавил он в скобках, с некоторым беспокойством *смотря* на молодого человека.

s. 16. – tillade han inom parentes och *såg* med en viss oro på den unge mannen. (översätts med **samordnad huvudsats**) (ipf. ger.)

10. Но нет, изъяснить сильнее и изобразительнее: не можете ли вы, а осмелитесь ли вы, *взирая* в сей час на меня, сказать утвердительно, что я не свинья?

s. 16. Nej, jag måste utlägga det kraftigare och mera åskådligt: *kan* och *vågar* ni, *då ni i denna stund beskådar mig*, bestämt påstå annat än att jag är ett svin? (översätts med **temporal bisats**) (ipf. ger.)

11. - продолжал оратор, солидно и даже с усиленным на этот раз достоинством **переждав** опять последовавшее в комнате хихикание.

s. 16. – fortfor talaren myndigt och denna gång med ökad värdighet, *sedan han avvaktat* det fnissande som åter följde i rummet. (översätts med **temporal bisats**) (pf. ger.)

12. (ибо, повторяю без смущения, она дерет мне вихры, молодой человек, - подтвердил он с сугубым достоинством, **услышав** опять хихиканье)

s. 16. (ty jag upprepar utan att rodna, hon luggar mig, unge man, bekräftade han med fördubblad värdighet, *då han åter börde* ett fnissande) (översätts med **temporal bisats**) (pf. ger.)

13. - продолжал он, **восклоняясь** опять

s. 17. – fortfor han och lyfte åter på huvudet (översätts med **samordnad huvudsats**) (ipf. ger.)

14. Ибо, **сообщая** вам историю жизни моей, не на позорище себя выставлять хочу перед сими празднолюбцами, которым и без того все известно, а чувствительного и образованного человека ищу.

s. 17. Ty *när jag berättar* mitt livs historia för er, så vill jag inte utställa mig till beskådande för dessa dagdrivare, som redan förut känner till alltsammans, utan jag söker en medlidsam och bildad människa. (översätts med **temporal bisats**) (ipf. ger.)

15. И тогда-то милостивый государь, тогда я, тоже вдовец, и от первой жены четырнадцатилетнюю дочь **имея**, руку свою предложил, ибо не мог смотреть на такое страдание.

s. 18. Och då gick jag, min bästa herre, jag som också var änkring *och hade* en fjortonårig dotter med min första hustru, då gick jag och anhöll om hennes hand, ty jag kunde inte se ett sådant lidande. (översätts med **samordnad huvudsats**) (ipf. ger.)

16. **Плача и рыдая** и руки **ломая** - пошла!

s. 18. Gråtande och snyftande och vridande händerna gifte hon sig med mig! (översätts med **1. presens particip 2. presens particip 3. presens particip**) (ipf. ger.) (ipf. ger.) (ipf. ger.)

17. А тем временем возросла и дочка моя, от первого брака, и что только вытерпела она, дочка моя, от мачехи своей, **возрастая**, о том я умалчиваю.

s. 18. Och under tiden växte min dotter i första giftet också upp, och vad hon, min dotter, fick tåla av sin styvmor *under uppväxtåren*, det vill jag förtiga. (översätts med **prepositionsled (tidsadverbial)**) (ipf. ger.)

18. Пятнадцать копеек в день, сударь, не зарабатывает, если честна и не имеет особых талантов, да и то рук **не покладая работавши!**

s. 19. Hon kan inte förtjäna femton kopek om dagen, min herre, om hon är hederlig och inte har några särskilda talanger, och då *får hon inte lägga armarna i kors ett ögonblick!* (översätts med **fast fras**) (ipf. ger.)

19. - не только денег за шитье поддюжины голландских рубах до сих пор не отдал, но даже с обидой погнал ее, затопав ногами и обозвав неприлично, под видом будто бы рубашечный ворот шит не по мерке и косяком.

s. 19. - ännu idag inte betalt sömlönen för ett halvt dussin skjortor av hollandslärf, som hon har sytt, ja, han körde skymfligt ut henne, *stampade* med foten och *kallade* henne vid fula namn under förevändning att skjortkragen inte var sydd efter måttet utan var sned.

(översätts med **1. Samordnad huvudsats 2. Samordnad huvudsats**) (pf. ger.) (pf. ger.)

20. А тут Катерина Ивановна, руки ломая, по комнате ходит, да красные пятна у ней на щеках выступают, - что в болезни этой и всегда бывает:

s. 19. Och där går Katerina Ivanovna av och an i rummet och vrider händerna, och så får hon röda fläckar på kinderna – det är alltid så vid den sjukdomen – och så säger hon:

(översätts med **samordnad huvudsats**) (ipf. ger.)

21. Пришла, и прямо к Катерине Ивановне, и на стол перед ней тридцать целковых молча выложила.

s. 20. När hon kommit tillbaka, gick hon direkt fram till Katerina Ivanovna och lade *utan ett ord* trettio rubel på bordet framför henne. (översätts med **prepositionsled (sättsadverbial)**) (ipf. ger.)

22. И видел я тогда, молодой человек, видел я, как затем Катерина Ивановна, также ни слова не говоря, подошла к Сонечкиной постельке и весь вечер в ногах у ней на коленках простояла, ноги ей целовала, встать не хотела, а потом так обе и заснули вместе, обнявшись... обе... обе... да-с... а я... лежал пьяненькой-с.

s. 20. Och då såg jag, unge man, då såg jag, hur Katerina Ivanovna sedan, likaledes *utan att säga ett ord*, gick fram till Sonjas säng och hela kvällen låg på knä vid hennes fötter, hur hon kysste hennes fötter och inte ville resa sig upp, och sedan somnade båda tillsammans *i varandras armar*...båda två...men jag...jag låg full...

(översätts med **1. ”utan att + inf.” 2. prepositionsled**) (ipf. ger.) (pf. ger.)

23. Облобызал я прах ног его, мысленно, ибо взаправду не дозволили бы, бывши сановником и человеком новых государственных и образованных мыслей; воротился домой, и как объявил, что на службу опять зачислен и жалование получаю, что тогда было!..

s. 21. Jag kysste stoftet under hans fötter, i tankarna, ty bokstavligen hade han ej tillåtit det, *eftersom han är* en hög ämbetsman och en man med moderna politiska och upplysta tänkesätt. Så gick jag hem och när jag förklarade att jag åter var antagen i tjänst och skulle få lön, herregud, vilken glädje det då blev! (översätts med **kausal bisats**) (ipf. ger.)

24. Мармеладов, не обращая внимания на вошедших, стал продолжать рассказ.

s. 21. Marmeladov fortsatte sin berättelse utan att ägna de sist inkomna någon uppmärksamhet. (översätts med **”utan att + inf.”**) (ipf. ger.)

25. "Я, конечно, говорит, Семен Захарыч, *помня* ваши заслуги, и хотя вы и придерживались этой легкомысленной слабости, но как уж вы теперь обещаетесь, и что сверх того без вас у нас худо пошло (слышите, слышите!), то и надеюсь, говорит, теперь на ваше благородное слово".

s. 22. 'Jag minns nog era förtjänster, Semjon Sacharovitj, fast ni håller fast vid denna lättsinniga svaghet, men eftersom ni nu lovar bot och bättring och vi till på köpet har rätt oss illa utan er (hör ni!) så litat jag nu på ert hedersord' (översätts med **samordnad huvudsats**) (ipf. ger.)

26. - воскликнул Мармеладов, *оправившись*

s. 22. – utropade Marmeladov, *som åter hämtade sig*. (översätts med **relativ bisats**) (pf. ger.)

27. - произнес Мармеладов, *исключительно обращаясь к Раскольникову*.

s. 23. – yttrade Marmeladov, utslutande *vänd* till Raskolnikov. (översätts med **perfekt particip**) (ipf. ger.)

28. *Ничего не сказала, только молча на меня посмотрела...*

s. 23. Hon sade ingenting, hon såg bara *tyst* på mig... (översätts med **adjektiv**) (ipf. ger.)

29. - вдруг возопил Мармеладов, *вставая с протянутой вперед рукой, в решительном вдохновении, как будто только и ждал этих слов*.

s. 24. – vrålade Marmeladov plötsligt *och steg upp* med handen utsträckt framför sig i fullkomlig hänförelse, som om han blott väntat på dessa ord. (översätts med **samordnad huvudsats**) (ipf. ger.)

30. *Но распни, судия, распни и, распяв, пожалей его!*

s. 24. Ja, korsfäst mig, domare, korsfäst mig och *när ni har gjort det*, så hys medlidande! (översätts med **temporal bisats**) (pf. ger.)

31. *Где дочь, что отца своего земного, пьяницу непотребного, не ужасаясь зверства его, пожалела?"*

s. 24. Var är skökan som hade medlidande med sin jordiske fader, den liderlige drinkaren, *och inte fasade* för hans djuriskhet? (översätts med **samordnad huvudsats**) (ipf. ger.)

32. *И мы выйдем все, не стыдясь, и станем*.

s. 24. Och vi skola alla träda fram *utan blygsel* och stå framför honom. (översätts med **prepositionsled (sättsadverbial)**) (ipf. ger.)

33. *И он опустился на лавку, истощенный и обессиленный, ни на кого не смотря, как бы забыв окружающее и глубоко задумавшись*.

s. 25. Och han sjönk ned över disken, utmattad och vanmäktig, *utan att se på någon*, liksom *glömsk* av omgivningen och *försjunken i djupa tankar*. (översätts med 1. "utan att + inf." 2. **adjektiv** 3. **perfekt particip**) (ipf. ger.) (pf. ger.) (pf. ger.)

34. - сказал вдруг Мармеладов, поднимая голову и обращаясь к Раскольникову

s. 25. – sade Marmeladov plötsligt, *i det han lyfte huvudet och vände sig till Raskolnikov, följ med mig...* (översätts med **1. temporal bisats 2. temporal bisats**) (ipf. ger.) (ipf. ger.)

35. Она ходила взад и вперед по своей небольшой комнате, сжав руки на груди, с запекшимися губами и неровно, прерывисто дышала.

s. 26. Hon gick av och an i sitt lilla rum, *med händerna tryckta mot bröstet, och andades ojämnt och stötvis mellan de sönderbitna läpparna.* (översätts med **prepositionsled (sättsadverbial)**) (pf. ger.)

36. Самая маленькая девочка, лет шести, спала на полу, как-то сидя, скорчившись и уткнув голову в диван.

s. 26. Den minsta flickan, som kunde vara sex år, sov på golvet, *hopkrupen i halvsittande ställning, och med huvudet mot soffan.* (översätts med **1. perfekt particip 2. prepositionsled (sättsadverbial) 3. prepositionsled (sättsadverbial)**) (ipf. ger.) (pf. ger.) (pf. ger.)

37. Старшая девочка, лет девяти, высокенькая и тоненькая как спичка, в одной худенькой и разодранной всюду рубашке и в накинутах на голые плечи ветхом драдедамовом бурнусике, сшитом ей, вероятно, два года назад, потому что он не доходил теперь и до колен, стояла в углу подле маленького брата, обхватив его шею своею длинною, высохшею как спичка рукой.

s. 26. Den äldsta flickan, som var nio år och lång och smal som en tändsticka, stod i hörnet bredvid brodern, klädd i ett eländigt och alldeles trasigt linne; över de bara axlarna hade hon kastat en gammal nött klädeskappa, som hon antagligen haft i flera år, eftersom den nu inte ens räckte henne till knäna. Hon *höll brodern om halsen* med sin långa arm som var torr som en sticka. (översätts med **samordnad huvudsats**) (pf. ger.)

38. Женщина, увидев незнакомого, рассеянно остановилась перед ним, на мгновение очнувшись и как бы соображая: зачем это он вошел?

s. 27. När *kvinnan fick se främlingen* stannade hon tankspritt framför honom, *hon vaknade för ett ögonblick upp* ur sin dvala och *tycktes undra* varför han kommit. (översätts med **1. temporal bisats 2. samordnad huvudsats 3. samordnad huvudsats**) (pf. ger.) (pf. ger.) (ipf. ger.)

39. Сообразив это и не обращая уже более на него внимания, она пошла к сенным дверям, чтобы притворить их, и вдруг вскрикнула, увидев на самом пороге стоящего на коленках мужа.

s. 27. Efter denna reflexion *ägnade hon honom inte längre någon uppmärksamhet* och gick bort till farstudörren för att stänga den, men plötsligt skrek hon till, *då hon fick se sin man ligga på knä vid själva tröskeln.* (översätts med **1. prepositionsled (tidsadverbial) 2. samordnad huvudsats 3. temporal bisats**) (pf. ger.) (ipf. ger.) (pf. ger.)

40. Мармеладов сам облегал ее усилия, смиренно *полз* за нею на коленках.

s. 27. Marmeladov underlättade själv hennes ansträngningar *genom att ödmjukt krypa* på knä efter henne. (översätts med **prepositionsled som styr infinitiv**) (ipf. ger.)

41. - выкрикивал он, потрясаемый за волосы и даже *раз стукнувшись* лбом об пол.

s. 27. – skrek han gällt, medan han drogs i håret och en gång till och med *stötte pannan* mot golvet. (översätts med **temporal bisats**) (pf. ger.)

42. (и, *ломая* руки, она указывала на детей)

s. 27. (hon pekade på barnen *och vred händerna*) (översätts med **samordnad huvudsats**) (ipf. ger.)

43. Молодой человек поспешил уйти, *не говоря* ни слова.

s. 27. Den unge mannen skyndade att gå sin väg *utan att säga* ett ord. (översätts med **”utan att + inf.”**) (ipf. ger.)

44. Уходя, Раскольников успел просунуть руку в карман, загреб сколько пришлось медных денег, доставшихся ему с разменянного в распивочной рубля, и неслучайно положил на окошко.

s. 28. *Innan Raskolnikov gick*, fick han tid att sticka handen i fickan, plockade upp de kopparslantar som var kvar efter rubeln han växlat på ölstugan och lade dem oförmärkt i fönstret. (översätts med **temporal bisats**) (ipf. ger.)

45. Но *рассудив*, что взять назад уже невозможно и что все-таки он и без того бы не взял, он махнул рукой и пошел на свою квартиру.

s. 28 Men *så fann han att* det var omöjligt att ta igen dem och att han i alla händelser inte ville göra det, gjorde en resignerad gest och gick hem till sig. (översätts med **samordnad huvudsats**) (pf. ger.)

46. - продолжал он, *шагая* по улице, и язвительно усмехнулся, - денег стоит сия чистота...

s. 28. – fortfor han med ett giftigt skratt *medan han vandrade* framåt på gatan, den där snyggheten kostar pengar... (översätts med **temporal bisats**) (ipf. ger.)

6.3. Översättningar ur *Mästaren och Margarita*

Кар. 32

1. Кто блуждал в этих туманах, кто много страдал перед смертью, кто летел над этой землей, *неся* на себе непосильный груз, тот это знает.

s. 448. Den som irrat kring bland dessa dimmor, den som först efter ett långt lidande har fått sluta sina dagar, den som har farit fram över denna jord *bärande* på en övermäktig börda – han vet. (översätts med **presens particip**) (ipf. ger.)

2. И он без сожаления покидает туманы земли, ее болотца и реки, он отдается с легким сердцем в руки смерти, *зная*, что только она одна <успокоит его.>

s. 448. Utan att längta tillbaka lämnar han jorden, dess dimmor, dess myrar och dess floder för att med lätt hjärta överlämna sig i dödens armar, *i vetskapen* om att endast där kan han få frid. (översätts med **prepositionsled (sättsadverbial)**) (ipf. ger.)

3. *Чуя* ее за своею спиною, притих даже неутомонный Бегемот и, *вцепившись* в седло когтями, летел молчаливый и серьезный, *распушив* свой хвост.

s. 448. Också den oförbrännelige Behemot blev mer dämpad *när han kände* natten bakom sig, *borrade klorna* i sadeln och red vidare stum och allvarlig *med svansen i vädret*. (översätts med: 1. **temporal bisats** 2. **samordnad huvudsats** 3. **prepositionsled (sättsadverbial)**) (ipf. ger.) (pf. ger.) (pf. ger.)

4. Ночь густела, летела рядом, хватала скачущих за плащи и, *содрав* их с плеч, разоблачала обманы.

s. 448. Natten blev allt tätare omkring dem, den fattade tag i ryttarnas kläder, *lossade* mantlarna från deras skuldror och avslöjade deras förklädnader. (översätts med **samordnad huvudsats**) (pf. ger.)

5. На месте того, кто в драной цирковой одежде покинул Воробьевы горы под именем Коровьева-Фাগота, теперь скакал, тихо *звения* золотую цепью повода, темно-фиолетовый рыцарь с мрачнейшим и никогда не улыбающимся лицом.

s. 448. I stället för Korovjev-Fagot, som lämnat Sparvbergen i slitna cirkuskläder, galopperade nu här en riddare i lilafärgad dräkt, och tygelns gyllene kedja *klirrade* svagt. (översätts med **samordnad huvudsats**) (ipf. ger.)

6. -- ответил Воланд, *поворачивая* к Маргарите свое лицо с тихо горящим глазом, - его каламбур, который он сочинил, *разговаривая* о свете и тьме, был не совсем хорош.

s. 449. , svarade Woland och *vände* sitt brinnande öga mot Margarita. En *gång under ett samtal* om ljus och mörker kom han med en ganska olämplig vits. (översätts med 1. **Samordnad huvudsats** 2. **Prepositionsled (tidsadverbial)**) (ipf. ger.) (ipf. ger.)

7. Теперь притих и он и летел беззвучно, *подставив* свое молодое лицо под свет, льющийся от луны.

s. 449. Också han var nu tyst och flög fram ljudlöst *med sitt unga ansikte mot månskenet*. (översätts med **prepositionsled (sättsadverbial)**) (pf. ger.)

8. Сбоку всех летел, блистая сталью доспехов, Азazelло.

s. 449. Vid sidan om dem alla flög Azazello *i en stålblank* rustning. (översätts med **prepositionsled (prepositionsadverbial)**) (ipf. ger.)

9. Подобно юноше-демону, мастер летел, не сводя глаз с луны, но улыбался ей, как будто знакомой хорошо и любимой, и что-то, по приобретенной в комнате N 118-й привычке, сам себе бормотал.

s. 449. Liksom den unge pagedemonen flög mästaren genom luften *utan att släppa månen med blick-en*, men han log mot den som om den varit en gammal, kär vän och muttrade något för sig själv, såsom han fått för vana att göra från rum nummer 118. (översätts med: **"utan att + inf."**) (ipf. ger.)

10. Воланд осадил своего коня на каменистой безрадостной плоской вершине, и тогда всадники двинулись шагом, слушая, как кони их подковами давят кремни и камни.

s. 450. Woland höll in sin häst på en dyster bergsplatå och de andra ryttarna följde efter i skritt, hovarna hördes slå mot sten och grus. (översätts med **syntaktisk omskrivning**) (ipf. ger.)

11. Он не слышал, как содрогалась каменистая земля под тяжестью коней, и всадники, не тревожа его, приблизились к нему.

s. 450. Han hörde inte att den steniga marken darrade under hästarnas tyngd och han tycktes inte ta notis om ryttarna som närmade sig. (översätts med **samordnad huvudsats**) (ipf. ger.)

12. -- Ваш роман прочитали, -- заговорил Воланд, поворачиваясь к мастеру, -- и сказали только одно, что он, к сожалению, не окончен.

s. 450. Vi har läst er roman, sade Woland, *vänd* till mästaren, och vi kan bara beklaga att den är ofullbordad. (översätts med **perfekt particip**) (ipf. ger.)

13. (...) и от этого крика сорвался камень в горах и полетел по уступам в бездну, оглашая горы грохотом.

s. 451. Hennes rop fick ett klippblock att lossna i berget och studsa ner i *avgrunden med ett öronbedövande brak*, (...). (översätts med **prepositionsled (sättsadverbial)**) (ipf. ger.)

14. Как бы то ни было, Воланд смеялся, поглядывая на Маргариту, и говорил:

s. 451. Men varifrån ljudet än kom *tittade* Woland med ett leende på Margarita och sade: (översätts med **syntaktisk omskrivning**) (ipf. ger.)

15. Оставьте их вдвоем, -- говорил Воланд, *склоняясь* со своего седла к седлу мастера и *указывая* вслед ушедшему прокуратору, -- не будем им мешать.

s. 453. Låt oss lämna dem ensamma med varandra, sade Woland och lutad över sadeln mot mästaren pekade han mot prokuratorn som var på väg bort. (översätts med: **1. Perfekt particip 2. Samordnad huvudsats**) (ipf. ger.)

16. Тогда черный Воланд, *не разбирая* никакой дороги, кинулся в провал, и вслед за ним, шумя, обрушилась его свита.

s. 453. Den svarte Woland *valde ingen* av vägarna, utan störtade ner i avgrunden och efter honom *rasade* hans följe. (översätts med **samordnad huvudsats**) (ipf. ger.)

17. Ты будешь засыпать, *надевши* свой засаленный и вечный колпак, ты будешь засыпать с улыбкой на губах.

s. 454. Du skall få sova, *klädd i* din eviga, solkiga, gamla mössa, du skall få sova med ett leende på läpparna. (översätts med **perfekt particip**) (pf. ger.)

18. Так говорила Маргарита, *идя* с мастером по направлению к вечному их дому, и мастеру казалось, что слова Маргариты струятся так же, как струился и шептал оставленный позади ручей, и память мастера, беспокойная, исколотая иглами память стала потухать.

s. 454. Sålunda talade Margarita *där hon gick* tillsammans med mästaren mot deras hem för all evighet, och mästaren tyckte att Margaritas ord porlade som den viskande bäcken bakom dem, och hans oroliga, nålstungna minne började blekna. (översätts med **temporal bisats**) (ipf. ger.)

6.4. Kommentarer till statistiken

I min undersökning rör det sig allt som allt om 114 gerundiekonstruktioner som analyserats. Jag har inte tagit med, till exempel, de adversativa konjunktionerna som *несмотря* och *хотя* eftersom dessa nu anses helt gått över från gerundier till betydelser av konjunktioner. Prepositionsleden har jag i parenteser försökt bestämma som olika adverbial, med visst stöd av *Svenska akademien språklära* (Hultman 2003:238ff), men detta är naturligtvis svårt, och i många fall skulle man kunna tolka adverbialen och dess betydelser på olika sätt. Inom parentes sätter jag i min statistiska uppställning in Zorichina-Nil'ssons resultat (Zorichina-Nil'sson 2001:144-145), för att på så sätt jämföra resultaten och se om mina resultat skulle kunna ha något statistiskt värde överhuvudtaget. Vad gäller prepositionsled, har Zorichina-Nil'sson i sin statistik endast inkluderat konstruktioner med prepositionen *med*, ofta med perfekt particip (Zorichina-Nil'sson 2001:145). Jag har däremot fört ihop alla prepositionsled till en kategori, för att lättare kunna se dess sammanhang i statistiken. För övrigt kan jag nämna att det nog fortfarande, trots noggranna kontroller, finns rum för tvetydigheter vad gäller tolkning och så vidare, man kan nog ytterligare diskutera många exempel, hur de ska översättas eller ses.

6.4.1. Statistik

Totalt: 114 (79 ipf. ger., 35 pf. ger.)

Samordnad huvudsats:	33	28,9%	(36,9%)
Temporal bisats:	28	24,6%	(17,8%)
Prepositionsled:	18	15,8%	
"utan att + inf.":	8	7,0%	(5,4%)
Perfekt particip:	6	5,3%	
Adjektiv:	5	4,4%	
Presens particip:	4	3,5%	(3,3%)
Kausal bisats:	3	2,6%	
Fast fras:	2	1,8%	
Relativ bisats:	2	1,8%	
Syntaktisk omskrivning:	2	1,8%	
Koncessiv bisats:	1	0,9%	
Konsekutiv bisats:	1	0,9%	
Komparativ bisats:	1	0,9%	

7. Slutdiskussion

Som man alltså kan utröna ur statistiken, är översättningar med samordnade huvudsatser favoriserade när det gäller att översätta gerundiekonstruktioner, följda av temporala bisatser och sedan prepositionsled av olika sorter, vilka man mer noggrant kan studera i min exempeluppsättning under 6.2. och 6.3.. Detta visar alltså att de ofta inlärda mallarna för gerundiekonstruktioner, presensparticip för imperfektiva gerundier och "efter att ha + supinum" för perfektiva gerundier, inte är till så stor nytta vid översättning av olika skönlitterära texter, man måste ha ett långt mycket större urval av översättningsmetoder för att översättningen ska bli någorlunda exakt och vettig.

Anledningen till att *samordnade huvudsatser* är så ofta använda i gerundieöversättning torde vara att det faktiskt oftast är det allra lättaste sättet att översätta dem med. Dock säger Bjørn (Bjørn 1979:170) att när man översätter gerundier med sidoordnade predikat, eller vice versa, så föreligger en "grammatisk divergens" i uttrycken på de två språken, eftersom gerundiet grammatiskt sett är underordnat ett annat predikat, medan översättningen av ett gerundium med ett sidoordnat predikat gör handlingarna just sidoordnade. När man på ryska använder gerundier

istället för sidoordnade predikat, betyder det att man tätare binder samman verbhandlingarna, att den ena är *avhängig* av den andra (ibid.). Det är alltså så att när gerundier ekvivalerar med sidoordnade predikat (till exempel på danska, som i Bjørns undersökning (ibid.)), så handlar det om en *formell sidoordning*, men en *innehållsmässig underordning*, som man kan se i ett exempel från Bjørns artikel; **”Han tænder piben, huler hænderne om tændstikken, så flammen ikke kan ses.”**, vilket på ryska översätts *Нильс закурывает трубку, прикрывая руками спичку, чтобы скрыть пламя.* (ibid.).

Ofta lägger nog inte översättaren så stor vikt vid att det faktiskt rör sig om ett gerundium, eller snarare, denne går nog inte så djupt i analysen och översättningen av det som en grammatikintresserad student skulle göra, och väljer det ”lättaste” alternativet, till exempel *Она сидела, читая.* blir **”Hon satt och läste.”** istället för till exempel **”Hon satt läsandes.”**, denna användning av presensparticip noterades alltså endast i 3,5% av mina fall (vilket kan jämföras med Zorichina-Nil’ssons 3,3% (Zorichina-Nil’sson 2001: 145)). Självklart är allt kontextberoende, så översättaren måste göra en bedömning vid varje fall för att välja bäst metod att översätta gerundiet med, ofta skulle nog flera översättningar fungera lika bra för en och samma konstruktion. Man kan också notera de gånger översättaren använt *syntaktiska omskrivningar*, och på så sätt ”vänt” på meningen för att den bättre ska passa in i texten.

Andelen imperfektiva gerundier i min undersökning är i klar majoritet (79 st.) mot de perfektiva (35 st.). Kanske skulle man strävat efter att ha mer jämvikt mellan de två, men det skulle gjort undersökningen mycket mer omfattande och tidskrävande, och skillnaden i resultat kanske inte skulle blivit så stor, då Zorichina-Nil’sson haft en långt större undersökning (5 böcker översatta till ryska) och hennes resultat kan delvis sägas likna mina, i alla fall när det gäller de mest populära översättningsmetoderna.

8. Källförteckning

Bjørn, Britta, 1979: Det russiske gerundiums semantiske indhold og dets danske oversættelsesækvivalenter. *Svantevit, dansk tidsskrift for slavistik*. Årgång V, nr. 1-2. Århus. s. 167-175.

Bulgakov, Michail, 1940: *Master i Margarita*, URL: <http://www.lib.ru/BULGAKOW/master.txt>
070510

Bulgakov, Michail, 1940a: *Master and Margarita*, Penguin Red Classic (övers. Larissa Volokhonsky and Richard Pevear) Tryckår: 2006

Bulgakov, Michail, 1940b: *Mästaren och Margarita*, En bok för alla, Stockholm (övers. Lars Erik Blomqvist) Tryckår: 2006

Dostojevskij, Fjodor, 1866: *Prestuplenie i nakazanie*, URL: http://az.lib.ru/d/dostoewskij_f_m/text_0060.shtml 070409

Dostojevskij, Fjodor, 1973: *Brott och straff*, Aldus/Bonniers, Stockholm (övers. Ellen Rydelius)

Harrison, W., 1967: *The Expression of the Passive Voice*, Studies in the Modern Russian Language 4/5, Cambridge. s. 5-46

Hultman, Tor, G., 2003: *Svenska Akademiens språklära*, 1:a upplagan, Svenska Akademien, Stockholm.

Ingo, Rune, 1991: *Från källspråk till målspråk. Introduktion i översättningsvetenskap*, Studentlitteratur, Lund.

Gvozdev, Aleksandr, 1965: Sinonimika obosoblennych členov i pridatočnych predloženíj. *Očerki po stilistike russkogo jazyka.*, URL: <http://www.reader.boom.ru/gvozdev/s/stil619.htm> 070514

Mathiassen, Terje, 1996: *Russisk grammatikk*, Universitetsforlaget, Oslo.

Nida, Eugene A., 1964: *Towards a Science of Translation*, Leiden

Švejc, A., 1963: K voprosu ob analize grammatičeskich javlenij pri perevode. *Tetrad' perevodčika no 1*, Moskva, URL: http://orus.slavica.org/node/1727_070403

Tsoj, Viktor, 1990: *Černyj al'bom*, Moroz Records.

Wade, Terence, 2000: *A Comprehensive Russian Grammar*, 2:a upplagan, Blackwell Publishing, Oxford

Wikland, Lennart, 1974: *Modern rysk grammatik*, 2:a upplagan, Almqvist & Wiksell Förlag AB, Uppsala

Vinay, J. – Darbelnet, J.-P., 1958: *Stylistique comparée du français et de l'anglais*, Paris

Zorichina-Nil'sson, Nadežda, 2001: Russkie deepričastnye konstrukcii v zerkale russkogo jazyka (vyraženie otnošenija raznovremennosti meždu dejstvijami). *Functional Grammar. Aspect and Aspectuality. Tense and Temporality. Essays in honour of Alexander Bondarko*. Barentsen A.& Poupynin Y. (red.). Lincom Studies in Theoretical Linguistics 23. s. 143-155.